

**Organizacia vash Siguripe thay Ledeipe ani Evropa
MISIA ANI KOSOVA**

**Implementipe e Akciake Planesko vash e Strategia vash o
Integripe e Romane, Ashkalyune thay Egipqanyune
Komunitetyengo ani Kosova**

Mayi, 2011

TABLA E ANDRIPESKI

1. REZIME	1
2. INTRODUKCIA	1
3. PROGRESI ANO IMPLEMENTIPE E STRATEGIAKO THAY E AKCIAKE PLANESKO	2
3.1. CENTRALUNO NIVELI.....	3
3.2. LOKALUNO NIVELI.....	7
4. KONKLUZIE	10
5. REKOMANDIPYA	11

LISTA E HARNIPYENGO THAY AKRONIMYENGO

Akciako Plani: Akciako Plani vash o Implementipe e Strategiako vash o Integripe e Romane, Ashkalyune thay Egipqanyune Komunitetyengo, 2009-2015

DOSHR: Dikhlaripesko Ofisi vash Shukarno Raipe. Manushikane Hakaya, Yekhune Shaipya thay Polyune Yekhipya

Komiteti: Mashkar- Institucionaluno Phiravipesko Komiteti

Komisia e Kulturaki: Komisia e Kulturaki thay Informipeski

CHPK: Civilyuno Hakayipesko Programi ani Kosova

MIK: Ministria vash Iranipe thay Komunitetya

MKTS: Ministria vash e Kultura, Terne thay Sporti

MPTP: Ministria e Phuvyaki thay Thanesko Planifikipe

MEST: Ministria e Edukipeski, Skencia thay Tehnologia

MLRA: Ministria e Lokaluna Raipeska Administraciako

MBSD: Ministria e Butyaripeski thay Socialuno Dikhlaripe

MeS: Ministria e Sastipeski

MAB: Ministria e Andrune Butyengi

OKP: Ofisi vash Komunitetyenge Puqipya

OSHM: Ofisi e Sherune Ministresko

OSCE: Organizacia vash Siguripe thay Ledeipe ani Europa

Strategia: Strategia vash Integripe e Romane, Ashkalyune thay Egipqanyune Komunitetyengo ani Kosova, 2009-2015

Butyarni Grupa: Teknikuni Butyarni Grupa

1. REZIME

Akava raporti dikhlarela o sherune aktivitetiya kola lelile kotar o Kosovake institucie - ano centraluno thay lokaluno niveli - te implementinen o dikhlarde mase dikhlarde ano Akciako Plani vash o Implementipe e Strategiako vash Integripe e Romane, Ashkalyune thay Egipqanyune Komunitetyengo (2009-2015). O raporti sito bazirimo ano regularune monitoripeske aktivitetiya e Organizaciako Vash Siguripe thay Ledeipe ani Evropa Misia ani Kosova (OSCE) koya sila res te promovinel thay te garavel o manushikane thay komunitetyenge hakaya. Vash te keden o musayutne informacie, o OSCE kerde interviste e reprezentencar kotar o mangle ministrie, raipeske ofisya, komunake ofisya, thay mashkarthemutne thay lokalune phiravutne kola kerena buti ano phikoipe e integripesko e Romane, Ashkalyune thay Egipqanyune komunitetyengo. O raporti uqharela o periodi kotar o Decembri 2009 ji pe Septembri 2010. O ovipya sar si o lungo phanipe e kampesko Qesmin Lug ano upruno kotor e Mitrovicako, kova sine thanimo kotar o Romane thay Ashkalyune mekhle thanutne, sine astardo ini kay sito avri akale raporteske periodestar.

O raporti arakhela kay, ini kay lelile o bajakya, Kosovake institucie hari hasarde vash te pheren olenge angazhipya vash te kreirinen o mangle kondicie vash o integripe e Romane, Ashkalyune thay Egipqanyune komunitetyengo ani Kosova. Ano centraluno niveli, dikhindoy o keripe e mekanizmyengo vash ledeipe thay monitoripe vash o implementipe e Strategiako thay olake Akciake Planesko, nesave ministrie lele akcie ano olenge respektivune sektorya. Pozitivune jamaipya dikhlile may but ano umala e regulipesko e naformalune beshipyenge thanengo thay phikoipe vash iranipe thay reintegripe, sar ini ano garavipe thay promovipe e kutlurune identitetesko e Romengo, Ashkaliengo thay Egipqanyengo. Pashe akaleske, konsiderime aqhavipya ovena ano implementipe e Akciake Planesko, may but kana nane o pherdo politikuno angazhipye, nanipe e alokipesko e resursyengo thay nanipe e adekvatuna komunikaciako mashkar o centraluno thay lokaluno niveli e instituciengo. O bayripe e tentipyengo akana musay te ovel te sine kay o savore obyektive e Akciake Planesko musay te reslon ji pe 2015 bersh. Ano lokaluno niveli, o komune lele o pozitivune bajakya vash te pheren o resya hramime kotar o Akciako Plani. Pandar, e rola thay angazhipye e buderi komunengo aqhile marginalizime. Ano buderi sure, civilyune amalipesko sektori buderi desar o komune lele sheruni rola ano angazhipye e komunitetesko thay tentinena te pheren o dikhlarde resya ano Akciako Plani.

Bazirimo ano krisya, raporti dela nesave rekomandipya kerindoy kharipe e godorne instituciuenge vash te mothaven poro interesipe vash o laqharipe e shaipyengo e Romane, Ashkalyune thay Egipqanyune komunitetyengo thay olengo integripe ano malipe. Pe akava agor, akcie kola silen res vash o laqharipe thay resursipe e mekanizmyengo kerde te vazden thay te ovelolen akcesi ano implementipe e Strategiako thay olake Akciake Planesko musay te oven prioriteti e Kosovake raipesko. May but, informipeske kampanye te sigurinen kay o komunake sherune, Romane, Ashkalyune thay Egipqanyune komunitetya thay sheruni publika sito pherdo godonipeya kay e Strategia musay te implementingyola bizo ahqavipe.

2. INTRODUKCIA

Roma, Ashkalie thay Egipqanya siton may rizikime komunitetya ani Evropa¹. Olengi situacia sito yekh ulavdo darakeripe ani Kosova, kote on siton mashkar o may bifavorizime grupe. O Romane, Ashkalyune thay Egipqanyune komunitetya tradicionalune jivdinde ani Kosova, e notadeipeya e bayripesko ano 150,000 personya kola siton kotor akale komunitetyengo anglo konflikti e 1999.² Avdive, mashkar o 35,000 thay 40,000³ Roma, Ashkalie thay Egipqanya pakyavgyola kay jivdinena ani Kosova.

Pe 24 Decembri 2008, o Kosovako raibe aprovingya e Strategia vash Integripe e Romane, Ashkalyune thay Egipqanyune komunitetyengo,⁴ astarindoy o periodi kotar 2009 ji pe 2015. (Strategia).⁵ Yekh bersh pale, ano Decembri 2009, o raibe phiravgya o Akciako Plani vash Implementipe e Strategiako vash Integripe e Romane, Ashkalyune thay Egipqanyune Komunitetyengo, 2009-2015 (Akciako Plani), mothavindoy o konkretune mase kola musay te lenpe kotar o centralune thay lokalune niveleske institucie ayekha vi o vahti thay bujeteske notadeipya vash olengo implementipe.⁶

E Strategia sila andripe e analizako e kondiciengo thay specifikune sfidengo kola silen o Romano, Ashkalyuno thay Egipqanyuno komuniteti ani Kosova kote vi o Akciako Plani astarela o konkretune mase kola musay te lelon vash te adresingyon o identifikime sfide. O aktivitetiya propozime ano Akciako Plani astarena o shtar sherune kategorie. Angluno, o dokumenti kharela vash yekh grupa e sondazhako, evaluacia thay rodlaripeske studie kola silen res te dikhlaren o kualitativune thay kvantitativune date ano jivdipeske aspektya e Romane, Ashkalyune thay Egipqanyune komunitetyengo. Duyto, poziitivune akcie thay politike hramisale vash te laqharen o socio-ekonomikuno thay reprezentipesko statusi e trine komunitetyengo thay te laqharggyol e phari socialuni ekskluzia kola on jivdinena vahtestar. Trinto, phiravipe e informaciengo sar ini senzibilizipyenge aktivitetiya dikhlargyona te lenpe e Romane, Ashkalyune thay Egipqanyune komunitetyengo sar ini civilyune butikerne ani publika upral, reseya te bayaren o procesi e socialune kotorleipesko. Pe agor, o Akciako Plani astarela o specialuno than ano promovipe e trine komunitetyengo barvalipe, kutlura thay identiteti.

---

¹ Strategia vash Integripe e Romengo, Ashkaliengo thay Egipqanyune Komunitetyengo ani Kosova 2009-2015, qham 5: "Jangyola kay ani Evropa, Roma (thay Ashkalie thay Egipqanya) siton astarde ani diskriminacia vahtestar. Ini avdive on arakhlona ano diskriminipe thay rasyune stereotipyay thay siton ano pferdo cikli e diskriminaciako, qorolipe thay frdipe, thay siton yekh kotar o may ushka vde minoritetya ani Evropa".

² Dik Evropako Konsili, Raporti vash Komiteti e Migraciako, Nashle manusha thay Populaica, Parlamentesko Sombeshipe: Situacia e Lunge Beshutne Nashle Manushengo thay Mekhle Thanutnengo ani Ratyoriguni Evropa, Dok. 11289 rev. 24 Mayi 2007.

³ Ofisi e Sherune Ministresko, *Strategia vash Integripe e Romane, Ashkalyune thay Egipqanyune Komunitetyengo ani Kosova, Decembri 2008*, q. 7.

⁴ Roma, Ashkalie thay Egipqanya dikhena peste sar trin ulavde komunitetya. Pashe akaleske, ini kay on jivdinena yekhune sfide ano olengo jivdipe e manushikane hakayengo thay tromalipyengo, buderi e sherune politikengo silen res te lahqaren olenge jivdipeske kondicie kerde kotar o mashkarthemutne thay lokalune phiravutne.

⁵ E Strategia sila yekh edukipeski komponenta kay adaptisali pe Yuli 2007 thay uqharela o periodi 2007 ji pe 2017.

⁶ O jamaipe e Strategiako sine sheruno res e Ofisesko e Shukarne Raipesko andar o Ofisi e Sherune Ministresko, relevantune Ministrie, e Kosovaka Fondaciako vash Puterdo Malipe, sar ini vash o reprezentyia e Romane, Ashkalyune thay Egipqanyune komunitetyengo. O OSCE kontribuingya ano keripe thay redikhlaripe nesave akale aspektyengo. E Strategia thay o Akciako Plani siton prezentune ano akava linki: <http://www.krveministri-ks.net/zck/?page=2,128> (qalavdo 7 Aprili 2011).

E Strategia thay olako Akciako Plani sila res o vazdipe e integripesko e trine komunitetyengo ano sherune sektorya e edukipeske, butyaripeske thay ekonomikuno jamaipe, sastepe thay socialuno dikhlaripe, khera thay naformalune beshipeske thana, iranipe thay reintegripe, registripe, participacia thay reprezentipe, siguripe policia thay hakayaape ayekha vi medie, kultura thay informipe. Polyay thay anti diksriminipe, sar ini mashkar sektorialune teme, siton ankorime ano savore upre leparde sektorya.

3. PROGRESI ANO IMPLEMENTIPE E STRATEGIAKO THAY AKCIAKE PLANESKO

O efektivuno implementipe e Strategiako thay olake Akciake Planesko musay te siguringyol kotar o relevantune ministrie, komune thay relevantune ofisyanda o Ofisi e Sherune Ministresko, ano tang ledeipe e relevantune lokalune thay mashkarthemutne partnerya. O Akciako Plani dikhlarela o keripe e **Teknikuna Butyarna Grupako (Butyarni Grupa)** thay e **Mashkar-Institucionaluno Phiravipesko Komiteti (Komiteti)** qalavdo te dikhlarel o koordinipe e raipesko vash te implementinel o politikako rami vash o integripe e Romengo, Ashkaliengo thay Egipqanyune komunitetyengo.

E **Butyarni Grupa**⁷ sila res te koordininel o raipe thay donatoryenge investipya ano fondaciengo prioriteti thay phiravgyola kotar o Sheruno e Dikhlaripesko Ofisi vash Shukarno Raipe, Manushikane Hakaya, Yekhune Shaipya thay Polyune Yekhipya (DOSHR)⁸ andar o Ofisi e Sherune Ministresko (OSHM). E Butyarni Grupa sitoy mandatimi vi te kerel o duy ver ano bersh thay yekh ver o raporti vash o progresi vash o Implementipe e Strategiako thay Akciake Planesko. Kerdi pe 23 Juli 2010, e Butyarni Grupa hasargya o respektipe dendo kotar o Akciako Plani vash te pherel na may hari se shtar ver ano bersh, kote na kergya vi o raporti vash duy ver ano bersh.⁹

O **Komiteti** sito politikuno trupo kerdo vash te sigurinel o ledeipe mashkar o raipe thay na raipesko sektori ano implementipe e aktivitetengp hramime ano Akciako Plani thay phiravgyola kotar o Talo Sheruno Minsitri.¹⁰ O Komiteti adikergya poro inauguripesko kedipe pe 8 Yuli 2010, eфта masek palo aprovipe e Akciake Planesko, bizo reprezentya e Konsultativune Komitetesko vash Komunitetya¹¹ kova ulo pe Septembri 2010. Sherune

---

⁷ E Butyarni Grupa astargya vi e reprezentyen e Ofisesko vash o Komunitetyenge Puqipya, e Ministria vash Komunitetya thay Iranipe, e Agenca vash Ledei e Jamaipesko thay Evropako Integripe, Polyune Yekhipeski Agenca, Ministria e Edukipeski, Skencia thay Tehnologia, Ministria e Butyaki thay Socialuno Dikhlaripe, Minsitria e Sastipeski, ayekha vi avrialune donatorya.

⁸ O DOSHR sito operacianluno andar o Ofisi e Sherune Ministresko sar kotar o Marti 2002 thay sito mandatimo te adikerel o promocie thay manushikane hakaya prekalo politike thay aktivitetya e raipesko e Kosovako.

⁹ Ano duyto kedipe adikerdo pe Marti 2011, E Butyarni Grupa raportingya te ovel ano procesi e draftipesko e notadeipeske raportesko vash o implementipe e Strategiako thay olake Akciake Planesko, vash te diskutingyol ano avutno kedipe.

¹⁰ O Komiteti ayekha vi astardya e Sherune e DOSHR, E Direktore e Ofisesko vash Komunitetyenge Puqipya, po yekh representi kotar e Ministria vash Edukipe, Skencia thay Tehnologia, Ministria e Phuvyaki thay Thanisko Planifikipe, Minsitria e Sastipeski, representi lelo kotar o Komunitetyengo Konsultativuno Konsili, o Ombudspersoni thay yekh representi kotar o so trin komunitetya.

¹¹ O Komunitetyengo Konsultativuno Konsili (Konsili) kerela buti andar o Ofisi e Kosovake Presidentesko. Sito mashkar o komunitetya thay raipeske reprezentya e reseya vash te truminel e komunitetyen thay olenge jenen vash te ovelolen akcesi ano politikuno, ekonomikuno thay socialuno jivdipe ani Kosova. Ov kerela o mekanizmya vash regualruno yaveripe mashkar o komunitetya thay o raipe, thay dela e komunitetyenge o shaibe te komentinen ano legislative vay politikake initiative kerde kotar o raipe thay rodena te ovelolen olenge dikhipya andar o initiative kola may but qalavena e komunitetyen. O Konsili sile 28 jene, kolendar

iklipya kotar akava angluno kedipe astarela o rindo e rekomandipyengo vash o laqharipe e ledeipesko mashkar o relevantune ministrie, informipesko ulavipe thay vash o Romane, Ashkalyune thay Egipqanyune komunitetya thay reportipe vash o implementipe e relevantune aktivitiyengo. Pe Marti 2010, o DOSHR ikalgya o kriterya thay o procedure vash o selektipe e jenengo e civilyune malipesko vash o Romane, Ashkalyune thay Egipqanyune komunitetya. Pe 26 Mayi 2010, o raibe selektingya e jenen kotar o BRO “Iniciativa 6”, “Qendra e Komitetit Ashkali”, thay “Fahri Vraniqi” te reprezentinen e Romane, Ashkalyune thay Egipqanyune komunitetya respektiviteteya. O Undripya mothavdile kotar o nesave komuniteteske jene vash e trasnaperanca e selektipaska procedurako thay o legitimiteti e selektipe reprezentyengo, numay na dendile formalune rovlarina.

Aprovipe e Akciake Planesko ano Decembri 2009, so sine but dosna vash o fondya te alokingyon vash olesko implementipe pe 2010,¹² mothavela kay o relevantune ministrie thay komune na kerde adekvatune o plani vash te shrden o implementipe ano manglo vahti. May buderi, o keripe e Butyarna Grupako tahy e Komitetesko vash te dikhlaren o implementipe e Strategiako thay olake Akciake Planesko ulo numay ano duyto kotor e 2010, negativune qalavgya o shrdipe e procesesko. Pashe akaleske, nesave mase ano sol duy centralune thay lokalune nivelya implementisale sar dikhlargyola may tele.

3.1. CENTRALUNO NIVELI

O Akciako Plani mothavela e sheruni rola e centralune niveleske instituciengo sar godorne vash o implementipe e masengo kola silen res vash te promovinen o integripe e Romengo, Ashkaliengo thay Egipqanyengo ani Kosova. Pashe e dikhlaripeska thay ledeipeska rolake dendi kotar e OSHM, o Akciako Plani dela specifikune role e nesave ministrienge ano ledeipe e sektoryencar olenga kompetencako. Palo akava, nesave ministrie shrinde o plani vash te len bajakya vash te shrden e aktivitiyencar phanglo e implementipeya e iniciativengo ano umala e iranipeske, regulipeske e naformalune beshipeske thanengo, kultura thay edukipe. Kotar e komparacia, na si hramime jamaipya kay ule phanglo e butyaripeya thay ekonomikune zoralipeya, kotorleipe thay reprezentipe, sar vi siguripe, policiako sevalupe thay hakayipe. Sherune tentipya lele kotar o institucie e centralune nivelesko siton mothavde may tele.

O OSHM, prekalo o DOSHR thay o **Ofisi Vash Komunitetyenge Puqipya (OKP)**¹³, aqhola centraluni vash te sigurinel shukarno ledeipe mashkar o relevantune institucie, manglo vash implementipe e Strategiako thay olake Akciake Planesko. Mashkar o Februari thay Marti 2010, o duy Ofisya, ano ledeipe e OSCE, organizinde panj regionalune truyale mezya¹⁴ te dikhlaren o resipya ano Akciako Plani mashkar o relevantune komunake institucie thay komunitetyenge reprezentya. O ovipe astargya pashe 300 kotorleutne kola diskutinde o komunake godornipya phanglo e implementipeya e Strategiako thay olake Akciake Planesko thay shayutno gojaveripe e ledeipesko vash te bayaren o tentipya e sah phiravutnengo. O

---

20 siton kotar o Na Albanyuno komuniteti thay aver jene reprezentinena e relevantune ministrien, o Presidentesko Ofisi thay o Ofisi e Sherune Ministresko thay Kosovako Sombeshipe.

¹² Krisi Gn. 03/L-048 ano Publikuno Finansialuno Menajipe thay Pokipe, 15 Juni 2008. O vahti vash e submisia vash aprovipe e Kosovake Konsolidime Bujetesko sito 31 Oktobri.

¹³ O Ofisi vash Komunitetyenge Puqipya (OKP) formirisalo andar o Ofisi e Sherune Ministresko e mandateya te kerel kontributi ano ledeipe e raipeske tentipyengo vash te implementinel o legalune ramya ano komunitetyenge hakaya thay te sigurinen kay o raipeske politike thay akcie adekvatune siton phangle e mangipyencar thay interesyencar e komunitetyengo.

¹⁴ O truyale mezya adikerdile mashkar o 22 Februari thay 3 Marti 2010 ani Gilana, Mitrovica, Pekya, Prizreno thay Istogi.

OKP sine vi on aktivune ano garavipe thay promovipe e hakayengo e Romane, Ashkalyune thay Egipqanyune komunitetyengo prekalo implementipe e projektengo kola silen res o bayraripe e socio-ekonomune surengo, thay alokindoy o fondya vash te hraminen o feste festime kotar akala komunitetya. Pashe akaleske, shay buderi te ovel sine vash te siguringyol o phiravipe e informaciengo prekalo mangle ministrie thay komune, o sheruno aspekti e phiravipeska rolako dendo kotar e OSHM.

O Akciako Plani identifikinla e **Ministria vash Edukipe, Skencia thay Tehnologia (MEST)**, e **Ministria vash Sastipe (MeS)** thay e **Ministria e Butyaripeski thay Socialuno Dikhlaripe (MBSD)** sar ini trin sherune institucie godorne vash o implementipe e thavyengo hramime ano **edukipesko** sektori. Akala ministrie siton godorne vash promovipe e inkluzivune thay uqhe kvaliteteske edukipeske sistemsko bazirimo ano qaqipe, yekhipe thay respekto vash ververutnipe, akava kontribuindoy vash o pherdo integripe e Romane, Ashkalyune thay Egipqanyune komunitetyengo ano malipe. Pe Yuni 2010, e MEST aprovingya e kurikula pe Romani qhib, kerindoy e Romani gramatika thay Romani kultura thay historia sar yekh alosardo siklipe ano shkolako bersh 2010/2011.¹⁵ Pe 2 Juli 2010, e MEST putergya o trin masekuno tenderi vash o keripe e relevantne pustikengo, kova phirgya pe 2 Oktobri 2010. Akava mothavela kay o publikipe ka lel kotor palo shrdipe e shkolake bersheshko. Ini kay e MEST identifikingya 25 sikavnen vash e Romani gramatika, kultura thay historia, na adikerdilo specifikuno treningo vash te phikoinen olen ano olenge butya, numay shtar resipeske kedipya adikerdile ano Ferizayi, Fush Kosova, Gilana thay Prizrenoski komuna vash te den kurajo e dadalaryenge vash te qhiven olenge qhavoren ano specializime siklipya. Truyale mezya sinelen res e dadalaryen vash olengo godornipe vash o pheruno siklipe adikerdilo ano ledeipe e Kosovake Dadalaryenge Edukipeske Komiteteya ano nesave komune¹⁶ kote targetimo phikoipe dendile e Romane, Ashkalyune thay Egipqanyune qhavorenge e specifikuna qhibya thay siklovipeske sfidencar.¹⁷ Sar kotor e MEST politikako adresindoy e elementaruna shkolake qhavoren, 3,399 Ashkalie, 1,067 Egipqanya thay 941 Romane siklovne lele bipokipeske shkolake pustika vash o bersh 2009/2010. Sar si pe MEST sevalutne, vash o yekhuno shkolako bersh, 158 siklovne thay 44 studentya kotar o Romane, Ashkalyune thay Egipqanyune komunitetyengo lele burse e molipeya kotar o 150 Euro sar rezultati e projektesko implementimo ano ledeipe e **Ministria vash Komunitetya thay Iranipe (MIK)** thay Yekhune Themyengo Jamaipesko Programi (UNDP).

Ini kay si pozitivune bajakya hramime may upre, na si misalya e jamaima vay implementime aktivitetiya phanglo e akceseya ano anglo shkolune shkole, organizipe e keqap klasengo, vay nilayeske shkolenge. Yekhune, na si butyarna vay treningya kay organizisale vash o sikavne, thay, ini kay si dikhlaripya ano Akciako Plani, na si treningeske programya vash dadalarya thay sikavne ano identifikipe thay preventipe e shayutne surengo e segregipesko thay diskriminipesko kay adikerdile.

---

¹⁵ Pe 21 Juni 2010, e MEST icalgya Administrativune Instrukcie Gn. 7/2010 qhivindoy e Romani kurikula andar o Kosovake instituciengo edukipesko sistemi.

¹⁶ Prizren, Ferizay, Kosovaki Umal, Gilana thay Pekya.

¹⁷ Buder se 36 irame qhavore kotar o Romane, Ashkalyune thay Egipqanyune komunitetya identifikisale kotar e MEST, 16 qhavore lele kotor ano klase e Albanyuna qhibyako kerde kotar e MEST. May but, MEST identifikingya panj qhavoren e specialune mangipyencar kotar akala komunitetya ani sah e Kosova, thay draftingya o individualune planya deindoy olenge o suporti ano pilot projektya vash o shkolako bersh 2010/2011.

Andar o **sastipe thay socialuno dikhlaripesko** sektori, o Akciako Plani khargya vash laqharipe e socialune thay sastipeske statusesko, serviseske kvalitetesko thay akcesi ano sastipe thay socilauno sistemi bizo diskriminipe vash o Romane, Ashkalyune thay Egipqanyune komunitetya. Vash te reslon akala thavdya, o Akciako Plani dengya e sheruni rola e **MeS** thay e **MBSD**, ji kay e **Ministria vash Phuv thay Thaneko Planifikipe (MPTP)** sitoy ani buti vash o promovipe e saste thanesko thay ajukerde sanitaryune kondicie. Pandar, o yekhuno aktiviteti kova mangle o laqharipe e akcesesko e Romengo, Ashkaliengo thay Egipqanyengo e socialune dikhlaripeske thay sastipeske servisya sito keripe e teknikuna grupako andar e MeS. May but andar o Akciako Plani, e teknikuni butyarni grupa sitoy mandatimi te kedel o informacie vash o sastipeske kondicie e jenengo kotar o Romane, Ashkalyune thay Egipqanyune komunitetyengo. Pandar, e butyarni grupa kedingyape yekh ver ano reportipesko periodi thay niyekh e dikhlarde aktivitetiyendar, leindoy kotar ini o publikipe e sondazhako thay keripe e databazako vash o komunitetyenge mangipya, implementisali – reportimi sar si pe financialuno konstripe andar e MeS. Sar kotar o Yuli 2010, e MBSD dengya socualuno azhutipesko phikoipe e 2,252 Romane, Ashkalyune thay Egipqanyune familienge, leindoy kotar ini pokipe e elektrikake fakturengo ano nesavo molipe.¹⁸ Ano periodi Januari-Yuni 2010, derhuduy Romane, Ashkalyune thay Egipqanyune familie vijainde kotar e emergencuni asistenciaki shema mashkar 100-300 Euro pe bersh, so kerdilo ano sure e naturalune dizastereske thay ekstremyune phare jivdipeske kondicie. Pherune, e MBSD sigurisalo o akomodipe vash yekh kurko vash o 47 Romane, Ashkalyune thay Egipqanyune personya, sar ini transportipe ano originake komune vash 74 Romane, Ashkalyune thay Egipqanyune personya kola zoreya deportisale.

Phanglo e **kheripeya thay naformalune beshipeske thanencar**, o Akciako Plani rodela o laqharipe e jivdipeske kvalitetesko thay te kergyon o savahtune solucie vash o Romane, Ashkalyune thay Egipqanyune komunitetya kola jivdinena ano naformalune beshipeske thana, kolektivune centrya thay ano na adekvatune khereske kondicie. O Akciako Plani hraminela o thavdya ano sektorya e **MPTP**, e **Ministriako vash Lokalune Raipeski Adminitracia (MLRA)** thay e **MIK**. Vash te promovinyol o regulipe e naformalune beshipeske thanengo, may but thanime kotar o Romane, Ashkalyune thay Egipqanyune komunitetya, e MPTP iniciringya ano Marti 2010 o draftipesko procesi vash e Strategia ano Identifikipe thay Regularizipe e Naformalune Beshipeske Thanengo¹⁹, ano drom e Akciake Planesko thay nesave lokalune thay internacionalune instrumentya.²⁰ O pozitivune misalya vash o regularizipe sito o proyeki ano Ali Ibra /Koloniya than ani Jakovaki komuna, so silen res vash laqharipe e jivdipeske kondiciengo e 140 Egipqanyune, Romane, Ashkalyune, Kosovake Srbya thay Kosovake Albanyune familenge kay jivdinena odothe.²¹

---

¹⁸ Dikhindoy o halovipe mashkar e MBSD, e Ministria e EkonoMABki thay Financie, thay e Kosovaki Energetikaki Korporata, familie kola siton astarde ano socialuno dikhlaripeski shema siton lokhyarde kotar o pokipe vash o 500 KWh e energiako vash o masek.

¹⁹ E draft Strategia vash o Identifikipe thay Regularipe e Naformalune Beshipeske Thaneko, kerde vash e butyarni grupa kerde kotar o MPTP, sine prezentuno pe 10 Marti 2011, te oven phravde vash o avutne 30 dive vash publikune komentya. O dokumenti sito dikhlo ani vebriq:

http://www.ks-gov.net/mmp/h/new_web/dph/Strategija_dhjetor_shqip.pdf (qalqvdo 7 Aprili 2011).

²⁰ Dik Krisi Gn. 03/L-106 Amendimo Krisi vash Thaneko Planifikipe Gn. 2003/14, 25 Novembri 2008. Dik vi e *Vienaki Deklaracia ano Nacionaluno thay Regionalune Politike thay Programya vash Naformalune Beshipeske Thana ano Ratyo-Disyoriguni Evropa*, Ministriengi Koneferencia vash Naformalune Beshipeske Thana ano Ratyodisyoriguni Evropa, Viena, 28 Septembri – 1 Oktobri 2004.

²¹ O proyeki sito phikoimo kotar o OKP, Jakovaki komuna thay Zvicrako Karitasi. O proyeki, ajukergyola te agorinel pe mashkar e 2012, reseya te rethaningyon o vijayutnen kotar o socialune astarde thana ano 3.85 hektarya e municipalune thanesko alokimo kotar e Jakovaki komunaki asambleya thay te phikoinen olengo edukipe thay ekonomikuno jamaipe.

Vash te keren o optimalune kondicie vash te keren shayutno o **iranipe thay reintegripe**, leindoy kotor o **deportipe**, e Romane, Ashkalyune thay Egipqanyune komunitetyengo ani Kosova, o Akciako Plani pakyala pe sherune role e **Ministriake vash Androne Butya (MAB)**, e **MIK**, e **MLRA**, e **MPTP** sar vi e **OSHM** prekalo oleske **DOSHR** thay e **OKP**. E MIK uli yekh kotar o may aktivune institucie ano implementipe e Akciake Planesko, sukceseya agoringya olake obligacie ano sistematikune mangle mangipya vash voluntaryune iranipya ani databaza. May but, sar kotar o aprovipe e Akciake Planesko e MIK kontribuingya, prekalo olako bujeti thay e donatoryenge phikoipeya, e organizaciake e iranipeske aktivitetiyengo leindoy kotor ini o keripe e rekonstruipesko e kherengo vash pashe 160 Romane, Ashkalyune thay Egipqanyune familiie. Aver phikoipeske aktivitetiya leindoy kotor ini o resipe e phikoipeske paketesko thay o implementipe e tikne skalake proyektengo reseya vash laqharipe e savahtunipesko e iranipeske proyektengo. May but, 511 mekhle thanutne Roma, Ashkalie thay Egipqanya (160 juvla), lele kotor ano Ja-thay-Dik vizite, 608 (135 juvla) ano Ja-thay-Informingyov vizite²² thay 173 (21 juvla) lele kotor ano komunake butyarne grupe ano olenge bianipeske komune.²³ Aver aktivitetiya leindoy kotor ini o alokipe e 50,000 Euro vash o implementipe e projektesko reseya vash regulipe e naformalune beshipeske thanesko ani Ali Ibra/Koloniya ani Jakovaki komuna, buderi thanimo e Egipqanyune komunitetestar, thay e donacia e 200,000 Euro, ano ledeipe e OKP, vash kheripeske ledeipya ano Dubravako than ano Ferizayi. E MIK inkuraingya e Mitrovicaki komuna e granteya vash 99 bershuno thanesko alokipe ani Romani Mahala vash o Roma thay Ashkalie kola sine thanime ano kontaminimo kampi ani upruni Mitrovica.²⁴ Numay, na si specifikune bujeteske resursya kay alokisale vash te den o medikaluno tretmani vash o thanutne kola siton talo moliv ji kay o relokipe e upruni thanesko kompletinyola.²⁵ E MIK vi advokingya vash arakhipe e zorala soluciako vash o mekhle thanutne Roma kola akanake thaningyona ano kampi e Leposaviqueska komunako, kola na lele ayekha asistancia pe data. May vasni sfida sitoy kana musay te kergyol savahtuno o alosaripe vash irame manusha kotar o Evropake thema. Vash akaleske, e MAB pandar na kergya e sura e menajipeski e

---

²² Ja-thay-dikh vizite kerena e mekhle thanutnen e shaipyencar te len anglune vasteski informacia vash o kondicie ano olengo bianipesko than thay direktune te interaktinen thay te angazhingyon e resipeske komuniteteya te keren yekh informipeski decisia vash o iranipe vay aver shukarne solucie. On khardile te vizitinen olenge khera thay te arakhloin pashutnencar, komuniteteske jenencar thay lokalunme institucie sar kotar e organizime vizitengo te diskutinen o sure e partikularune interesesko, sar si o kherengo rekeripeski asistancia, butyaripe thay avutna generaciake shaipya, siguripe thay tromalipe e phiripesko, socialuno dikhlaripe thay penzie, edukipe thay aver servisya. Ja-thay-informingyov vizite siton astarde ano lokacie e mekhlipeko, kote o mekhle komuniteteya lena informipya vash e situacia ano olenge thana e bianipeske thay potencialune iranipeske thana, leindoy kotor o socio-ekonomikune kondicie, siguripe, tromalipe e phiripesko, sar vi o iranipeske procedure thay phikoipeske mekanizmya vash olenge. Dik vi o UNMIK/PISG Redikhlaro Manueli vash o Savahtuno Iranipe, Juli 2006.

²³ Ayekha aktivitetiya phiravdile kotar e MIK ano ledeipe e Yekhune Themyenge Uqe Komisionereya vash Nashle Manusha (UNHCR), o Yekhune Themyengo Departamenti e Themeske Biroesko e Populaciako, Nashle Manushengo thay Migraciako, thay o Danimarkako Nashle Manushengo Konsili.

²⁴ Pe 6 Aprili 2010, o Sheruno Ministri ikalgya o lil e savore mangle mangipyengo "te alokinel o than ano lunge vahtuno vastipe vash irande thay internacionalune iranipeske proyektya vash 99 bersh sar dikhlargyola pe krisi, vash te garantinel o savahtunipe e iranipeske procesesko". Pe 16 Juli 2010, e MIK biqhalgya lil e Mitroviake sheruneske kharindoy olen te alokineno than vash 99 bersh ani Romani Mahala vash o thanutne e kontaminime kampeya e molveya ano upruno kotor e Mitrovicako. Numay, e komuna hasargya te kerel akava halovipe.

²⁵ E Yekhune Themyengi Agencia vash o Mashkarthemutno Jamaipe thay Evropaka Komisako Phanglipesko Ofisi ani Kosova phikoinde duy programya e reseya vash phanipe e kontaminime kampyengo Qesmin Lug thay Osterode, ano upruno kotor e Mitrovicako. Pe 1 Februari 2011, e ceremonia hramingya o phanipe e kapesko Qesmin Lug, ayekha vi o 39 Romane thay Ashkalyune familie kotar o Osterode kampi ajukergyola te rethaningyon ani Romani Mahala pe agor e Yulesko 2011.

databazako vash zoreya irame personya. Yekh mashkar ministrenge ledeipesko bordi,²⁶ mandatimo te dikhlarel o implementipe e Redikhlarda Strategiako vash Reintegripe e Reirande Personyengo,²⁷ formiriali ano niveli e permanentuna sekretariako andar e ministria, numay na sila o reprezentya kotar o Romane, Ashkalyune thay Egipqayune komunitetya.

Pe agor, o Akciako Plani hraminela e rola e **Ministriako vash e Kultura, Terne thay Sporti (MKTS)** ano garavipe thay promovipe e **kulturyune identitesko thay barvalipesko** e Romane, Ashkalyune thay Egipqanyune komunitetyengo. Sar hramingyola pe Akciako Plani, e MKTS formiringya o Komiteti e Kulturako thay Informipesko²⁸ (Komiteti e Kulturako) e reseya vash o bayripe e kotorleipesko e Romane, Ashkalyune thay Egipqanyune komunitetyengo ano procesya e keripesko e politikengo thay o implementipe e politikengo ani kulturaki umal. Tentipya lelile vi vash te bayaren o reprezentipe e trine komunitetyengo andar e MKTS.²⁹ Vash akava, e MKTS dengya panj proyektya e Romane, Ashkalyune thay Egipqanyune biraipkane organizacienge e molipeya kotar o 5,650 Euro thay kerya fondya vash 17,144 Euro e proyektenge e reseya vash promovipe e kulturake identitetesko e Romengo, Ashkaliengo thay Egipqanyengo.³⁰ Ano Yuni thay Avgusti 2010, o Talo Ministri e Kulturako, Terne thay Sporti vizitinde nesave komune e reseya te dikhlaren o ledeipe mashkar o centraluno thay lokaluno niveleske institucie thay te mothaven o vasnipe e phikoipesko akale komunitetyengo ayekha vi ani umal e kulturako, terne thay sporti.

3.2. LOKALUNO NIVELI

Ano ledipe thay e phikoipeya e centralune niveleya, komune siton sherune lokalune institucie godorne vash o implementipe e strategiengo, politikengo thay programyengo ikliste kotar o Akciako Plani. Pandar, ano komunako niveli, o resipya dikhindoy o implementipe e Strategiako thay olake Akciake Planesko siton but hari limitime, mothavindoy o nanipe e ledeipesko mashkar o sah phiravutne thay o nanipe e komunikipesko mashkar o centraluno thay lokalune niveleske institucie.³¹ Na kerdile ofisialune instrukcie e lokalune niveleske institucienge phanglo e implementipeya akale dokumentyengo. May but, o komune na mangle te alokinen o fondya vash o implementipe e Akciake Planesko ano olengo bujetesko plani vash 2011. Ayekha kay, niyekh e komunendar na rodinde e Ministriatar vash EkonoMAB thay Finance specifikuno mangipe phanglo e implementipeya e Akciake Planesko. Sito mothavdiutno kay te aqhavyol o fondya ano phiravipe e implementipesko e bujeteske aktivitetiyengo vash o bersh 2011 thay shay mothavena o nanipe e Kosovake instituciengo ano respekti vash o komitmentya kay kerdile vash o phiravipe e Strategiako.

---

²⁶ O ledeipesko bordi na targetinla may but o Romano, Ashkaliengo thay Egipqanyune komunitetya, numay o musayipe e sah reirande personyengo.

²⁷ Kosovako Raibe, Redikhlardi Strategia vash Reintegripe e Reirande Personyengo, Aprili 2010.

²⁸ O komiteti formirialo kotar e MKTS Decisia Gn.1377/2010 thay kedingyape vash angluni ver pe 24 Juni 2010. Sito kareshtipe e shove manushengo leindoy kotor po yekh reprezenti kotar o Romane, Ashkalyune thay Egipqanyune komunitetya thay trin ofisialune kotar e MKTS.

²⁹ O Komiteti vash e Kultura alosargya trine studentyen kotar o Romano, Ashkalyuno thay Egipqanyuno komuniteti vash o trine masekuno intershipi ano ververutne departamentya e MKTS.

³⁰ MKTS, *Butyako Plani vash o Implementipe e Strategiako vash Integripe e Romane, Ashkalyune thay Egipqanyune Komunitetyengo ani Kosova kotar o Centralune Niveleske Institucie*, obyektiva 2: "promovipe e kulturake identitetesko e trine komunitetyengo prekalo garavipe e kulturake barvalipesko thay phikoipe e kulturake aktivitetiyengo".

³¹ Nesave komunake sevalutne puqle e OSCE phiravipeske time te den olenge kopie e Strategiako thay olake Akciake Planesko, sar kay repotinde kay on na lele olen.

Ini kay si nanipe e korkorejanipesko eledeipesko, pashe akaleske, nesave komune biumlavde thay pro aktivune lele pozitivune bajakya vash o pheripe e thavdyengo hramime ano Akciako Plani, kola siton hramime may tele.

Phanglo e **kotorleipeya ano edukipesko sistemi**, o Akciako Plani sile res te dikhel vash o shukarno laqharipe vash o jene e Romane, Ashkalyune thay Egipqanyune komunitetya. Ano gendo e surako,³² lokalune niveleske institucie kerde nesave biajukerde ushkavipya vash o resipe akale resesko. Misalake, komunake sevalutne ano ledeipe vay phikoipeya kotar o lokalune thay internacionalune organizacie kerde kampanye e reseya te bayaren o jaipe ano shkole e Romane, Ashkalyune thay Egipqanyune siklovnengo thay te aqhaven o najaipe ano keripe e normalune kanalengo e komunikaciako mashkar e shkola thay familie.³³ Pashe akaleske, pandar nesave aqhona te agoringyon. Vay misalake, ano reportipesko periodi, na sine specifikune akcie kay lelile te promovinyol o akcesi e shkolo vash o Romane, Ashkalyune thay Egipqanyune qhaya.

Phanglo e **butyaripeya thay ekonomikune zoralipeya**, o sheruno thavd e Akciake Planesko sito te laqharel e ekonomikuni situacia e komunitetyengo prekalo jamaipeske politike vash te phiraven olengo akcesi ano butyako marketi. Yekh tikno gendo e komunengo implementingya o butyaripeske iniciative qalavdoy akala komunitetya.³⁴ May but, yekh gendo e Romengo, Ashkaliengo thay Egipqanyengo siton butyarne ano publikune kompanie kote olenge pokipya siton pokime kotar e komuna thay avrone donatorya.³⁵ Vash o **sastipe thay socialuno dikhlaripe** o lokalune niveleske institucie dayek ver sine may proaktivune. Misalake, o gendo e komunengo organizinde o gojaveripeske kampanye,³⁶ numay nesave aver kerde o thaneske vizite ano than thanime kotar akala komunitetya, numay silen sastipeske centrya locirime ano pashipe e thanengo kola dende sakodivuno phikoipe.³⁷ May but, dikhindoy ano gendo e rekomandipyengo kerde kotar o komunake reprezentya, thay vash te laqharen o jivdipeske kondicie ano thana jivdime e Romane, Ashkalyune thay Egipqanyune komunitetyendar, yekh gendo e komunengo implementinde o infrastrukturake proyektya targetirime akala specifikune thana.³⁸ Phanglo e **kherencar thay naformalune beshipeske thana**, o Akciako Plani mangle te arakhel o solucie vash o Romane, Ashkalyuno thay Egipqanyune komunitetya kola jivdinena ano kolektivune centrya ano na adekvatune jivdipeske kondicie. Pandar, ano reportipesko periodi, numay e Istogeski thay e Klinaki

³² Pozitivune bajakya ule ano Ferizayi, Gilana, Mitrovica, Jakova, Istogi, Klina, Prishtina, Shtimla, Obliqi, Poduyeva, Prizreno, thay Ravucoski komuna.

³³ Akava ulo prekalo aktiviteti sar si pe vudar-pe-vudar kampanye thay printipya thay ulavipeske lila.

³⁴ Ravucoski komuna informimi kay pe angloyevend 2009 yekh halovipe hramisalo e privatyuna kampanya mekhli vash o sezonaluno butyaripe e 50 personyengo, buderi juvla thay mursha, kotar e Ali Ibra/Koloniyako than, numay yekh identikuno halovipe ajukeryola te hramingyol pe akava bersh. Ano prizrenosko regioni o gendo e Romengo, Ashkaliengo thay Egipqanyengo siton butyarne ano shusharipeske kompanie. Ani Kosovaki Umal, Obiliqi, Istogi thay Novo Brdo yekh gendo e Romengo, Ashkaliengo thay Egipqanyengo siton butyarne ano rekonstruipeske butya e kherengo ano thana thanime kotar akala komunitetya.

³⁵ Ani Mitrovica, o publikune kompanie "Uniteti" butyargya 20 Roma thay Ashkalie kola jivdinena ani Romani Mahala e phikoipeya kotar o Danimarkako Nashle Manushengo Konsili. Ano Istogi e rameya vash "Proyekti vash Iranipe thay Reintegripe" sponsorimo kotar o UNDP, nesave Egipqanya butyardile ano rekeripe e kherengo ano gav Srbobrane.

³⁶ O godideipeske kampanye na targetinde specifikune e Romane, Ashkalyune thay Egipqanyune komunitetya numay e sah popilacia.

³⁷ Gilana, Ferizayi, Novo Brdo, Lipyani, Kosovaki Umal, Klina, Mitrovica, Istogi thay Jakova.

³⁸ Misalake, Ferizayeski komuna kergya nevo sastipesko centro thay kergya o garavipesko sistemi ano thana Salahana thay Dubrava, kote may but jivdinena o Ashkalie; o droma asfaltisale thay o paynesko sistemi laqhardilo ani Gilana thay Vitia; sherune medikamentya dendile ani *ambulanta* (sastipesko centro) ani Romani Mahala ani Mitrovica thay o doktorya kerde shayutno o dikhipe trin ver ano kurko.

komuna kerde o butyarne grupe vash te aksesinen o jivdipeske kondicie e Romane, Ashkalyune thay Egipqanyune komunitetyengo, numay o Istogi kergya o reporti e rekomandipyencar vash o musayutne bajakya vash laqharipe.

Pahglo e **iranipeya thay reintegripeya**, leindoy kotor vi reiranipe, o Akciako plani urgirinla e godornen komunake institucie te ledeinen e centralune niveleya vash te zorakeren o sistemi e kolekciako thay phiravipesko e informipyengo vash o Romane, Ashkalyune thay Egipqanyune komunitetya ayekha vi te resen o relevantne politike thay te siguinen o efektivune servisya te adresinen o mangipy a e reirande personyengo. Numay, akate sine nesave haricune progresya ano lokaluno niveli vash te jamainen thay te implementinen o politike, strategie thay programya reseya e vashnipeya te adresinen o mangipe e Romane, Ashkalyune thay Egipqanyune mekhle thanutnengo. Akcesi ani ilaka thay ilakako releipe mothavela o sfide thay lungyarela o iranipesko procesi sar nanipe e adekvatuna regularuna lenyako vash o buderi Roma, Ashkalie thay Egipqanya sito pandar prevelentuno.³⁹

Komune na lele akcie vash te adresinen o mangipy a e Romengo, Ashkaliengo thay Egipqanyuengo kola zoreya **irasale** ani Kosova – may but kotar o raytoriguno Evropake thana – vash te siguringyol olengo yekhuno akcesi ano servisya. Palem, akava sito o rezultati e generalune nanipesko e komunkiaciako mashkar o centralune thay lokalune niveleske institucie, o lil dela o nanipe e godornipyengo vash olenge godornipy kotar o Akciako Plani thay Redikhlarđi Strategia vash Reintegripe thay Reirande Personya. Ano generali, komunake sevalutne na konsiderinena e reirande personyen sar ulavdi kategoria thay na resena te aprovinen o relevantne politike thay programya. Avash akava natheripe, e situacia sila ulavdo shaibe kana sito vash o Romane, Ashkalyune thay Egipqanyune kounitetya, kana on arakhlona e pharipyencar kana ovel o **civiyuno regisatripe**. But hari implementisalo phanglo akaley a, ini kay o Akciako Plani sigate urgirinla e komunen te inkurainen thay te bayaren o procesi e registripesko prekalo godinipeske vazdipeski kampanye thay e deklaracia vash o maseke registripeske pokipeske dikhlari pesko ano Akciako Plani.⁴⁰ Ano vahti e hramipesko numay trin komune mothavde o masek e bipokipeska registraciako⁴¹ thay numay duy komune⁴² formirinde o redikhlarde bordya vash te mekhen e individyen bizo dokumenty a te registringyon.

O umala sar **kotorleipe thay reprezentipe, kultura, medie thay informipe** may but neglizhisale kotar o lokalune niveleske institucie e na hramime akciencar implementime kotar o institucie.

Ani pozitivuni nota, **civilyuni malipeske** aktorya lele o sherunipe ano nesave komune kerindoy o akciake planya thay angazhindoy pe konsultativune procesya e Romengo, Ashkaliengo thay Egipqanyune komunitetyenge reprezentyengo, medie, thay komunake

---

³⁹ Vash Misalake, ini kay sine tentipya kotar e OSHM thay e MIK, Mitrovicaki komuna na alokingya o than vash 99 bersh vash o relokipe e Romengo thay Ashkaliengo kotar o kontaminime kampya e molveya ano upruno kotor e Mitrovicako thay Leposaviqeska komunako ani Romani Mahala ano teluno kotor e Mitrovicako.

⁴⁰ O Akciako Plani mothavela kay “o sah komune deklarinde yekh ver bipokipesko o civilyuno masekuno registripe, vash o naregistrime personya thay o qhavore biame avrial e sastipeske dikhlari pesko sistemi”.

⁴¹ Ferizayi, ShtRPCa thay Prizren. Sar si pe sheruno e Komunitetyenge Komitetesko ani Suva Rekaki komuna mothavgya vi o masek e bipokipeske registripesko numay e informacia na konfirmisali kotar o Civilyuno Registripesko Centro. O Ferizayeske thay ShtRPCake komune na silen data vash o rezultaty a e iniciativako, ano Prizreno na si jene e Romane, Ashkalyune thay Egipqanyune komunitetyengo kay alokinde vash registripe.

⁴² Istogi thay Klina.

sherune, vash te shunaren o implementipe e Strategiako thay olake Akciake Planesko.⁴³ O gendo e pozitivune inicitaivengo vash te promovinen o akcesi ano civilyuno registripe vash o Romane, Ashkalyune thay Egipqanyune komunitetya siton jamaime thay implementime kotar o civilyuno malipeske organizacie. O Civilyuno Hakayipesko Programi ani Kosova (CHPK) sine instrumentaluno ano phikoipe e lokalune niveleske institucien ano phiravipe e civilyuna registraciako e Romane, Ashkalyune thay Egipqanyune komunitetyengo.⁴⁴ May but, Romane, Ashkalyune thay Egipqanyune komunitetya sine shayutne te ovelolen akcesi ano civilyuno registripe vash bipokipesko ano sah komune prekalo phikoipe e CHPK-ko, numay kotar e korkori komuna ano sure kote o personi sito duryardo e pokipestar vash e socialuni sura. Ano aver sure, civilyune malipeske aktorya ledeinde thay phikoinde e komunake sevalutnen te vazden o kampanye vash te vazden o shkolako jaibe e Romane, Ashkalyune thay Egipqanyune siklovnengo.⁴⁵ Ano akala komune kote o civilyuno malipe lela o sherunipe, pozitivuno dikhipe e komuniteteske angazhipesko thay mobilzipesko prekali Strategia thay o resya hramisale. Akava rezprezentinela o pozitivune jamaipya ano aver peripeske piktore ano angazhipe ano komunako niveli.

4. KONKLUZIE

E Strategia thay olako Akciako Plani sito sufisticirimo thay ambiciozyuno politikuno dokumenti e reseya vash o pherdo integripe e Romane, Ashkalyune thay Egipqanyune komunitetyengo ani Kosova bazirimo pe principya thay yekhipya. Pashe akaleske, olengo implementipe, so duy centraluno thay lokaluno niveli, aqhona palo komunitetya qhivdo ano Akciako Plani. Institucioengo rami qhivela ano drom te sigurinel o implementipe e Akciake Planesko na siton gatisardo vash o pherdo phiravipe e ledeipesko thay dikhlaripeska rolako, thay numay modestyune resipya reslile kotar o sherune relevantune ministrie. Numay, nesave trentipya kerdile kotar o centralune niveleske institucie te siguinen kay o komune siton adekvatune informime vash o andripe thay o mase dikhlarde kotar e Strategia thay o Akciako Plani, e relevantune ledeipeske mekanizmyencar na reste te resen e komunikacia mashkar o centraluno thay lokaluno niveleske institucie. Konsekvimo, komune aqhona informime vash olenge godornipya vash o sebepi e nanaipesko e centralune niveleske institucienge hramime procedurenge thay hramimo o shushe godornipya.

O dosna aprovipe e Akciake Planesko ano Decembri e 2009 na mekhla e ministrien thay e komunen te alokinen o fondya kotar o Kosovako Konsolidimo Bujeti vash o implementipe ano 2010. Ano pheripe, o ministrenge thay komunake reprezentya intervisale vash akava raporti na indikisale vash olengo intentipe vash te mangan o specifikune fondya vash o implementipe e Strategiako vash 2011, mangindoy buderi vash o savahtunipe.

Romane, Ashkalyune thay Egipqanyune reprezntya sigurisale ano sah mekanizmya kerde vash te dikhlaren o implementipe e Strategiako thay olake Akciake Planesko, numay so duy vash olengo efektivuno kapaciteti vash te reprezentinen olenge komunitetya reslile kotar olenge komunitetyenge jene. O naajukerdo nanipe vash o konsulipe mashkar o komunitetya

---

⁴³ Ano Ferizayi, Jakova, Kosovaki Umal, Lipyani, thay Prizreno. O draftipe e lokalune akciake planesko generalitetaye planirisalo thay phikoisalo kotar e Kosovaki Fondacia vash Puterdo Malipe, e kotorelipeya e na rapine organizaiengo, komunake sevalutne thay komunitetyenge reprfezentya.

⁴⁴ Aktivitetya implementime kotar o SRPK lela koton o godideipeske kampanye ani televziai thay radio prekalo vudar-pe-vudar, kedipyta, printipya thay lila, brochure, thay posterya.

⁴⁵ ANo Ferizayi, Gilana, Mitrovica, Jakova, Istogi, Klina, Prishtina, Shtimla, Obliqi, Poduyeva, Priuzreno thay Ravuicoski komuna.

ano jamaipe e Akciake Planesko aqhavde olenge mangipya ano implementipe e relevantune akciengo thay phiravipe vash o nanipe e phiravipesko ano kotor e komunitetyengo.

Implementipe e iniciativengo thay masengo ano umala e iranipesko thay reintegripesko, kultura, thay edukipe siton pozitivune jamaipya prekalo siguripe e savahtune integripesko e Romango, Ashkaliengo thay Egipqanyengo ani Kosova. Nadikhlo, o phanipe e kontaminime kamyengo e moliveya Qesmin Lug ani upruni Mitrovica ajukergya buderi se dershuyekh bersh, mothavela o sherune resipya phanglo e garavipeya e hakyengo akale komunitetyengo. Sar pheripe, on siton signalya thay o resyune solucie ka reslon vash o Roma thay Ashkalie kola jivdinena ano mekhlipe ano pandar egzistimo kampi ani upruni Kosova thay kola siton talo uqho niveli e moliveske kontaminipesko.

Ani aver rig, akava sito siguno mangipe te sigurine kay o implementipe e Strategiako ka astarel akale sektoryen kola savaht sine kompletyune neglizhime. Seriozune thay kompletyune tentipya musay te lelun vash te adresingyol e ekonomikuni situacia e Romane, Ashkalyune thay Egipqanyune komunitetyengo, vash te bayaren olengo kotorleipe thay reprezentipe ano publikuno jivdipe, thay te sigurinen o pherdo astardo akcesi ano personalune dokumentya, sastipaske dikhlaripeke sevrisy, kheripya thay ilaka. Ulavdi sama musay te dengyol vash o irande thay zoreya irande individy te siguringyol olengo savahtuno reintegripe.

E Strategia thay olako Akciako Plani reprezentinela o vasne bajakya ano keripe e multi etnikune malipesko, kote o hakaya vash o savore penjargyona thay vastingyona. O limitimo qalavipe vash implementipe mangela o zoralo pelaripe kay buderi buti mangela te kergyol vash te siguringyol o garavipe e may qalavde komunitetyengo ani Kosova.

5. REKOMANDIPYA

Vash akava, o OSCE godideinla o interesime riga vash te len pe konsideripe o may telune rekomandipya

O OSHM thay o lenyake ministrie:

- Relaqharipe e mangipyengo kotar o Romane, Ashkalyune thay Egipqanyune komunitetya ani Strategia thay olako Akciako Plani sigurindoy kay o mangle politikune mangipya thay resursya siton alokime thay kerde shayutne ano sah nivelya e raipesko.
- Alokina o mangle resursya kotar o Kosovako Konsolidimo Bujeti thay implementinena bizo aqhavipe akale aktivitetengo kay na mangena o financialune resursya.
- Phikoipe e butyake e Komitetesko thay Butyarna Grupako sar sherune mekanizmya vash ledeipe ano implementipe thay monitoripe e Strategiako thay olake Akciake Planesko e ulavda sama ano komunitetyengo kotorelipe.
- Laqharipe e komunkaciako mashkar o centralune thay lokalune niveleske institucie mashkar o sah institucie thay phiravutne kola lena kotor.
- Identifikinen sar buderi mangipya e Romane, Ashkalyune thay Egipqanyune komunitetyengo vash te sigurinen o resursya te kompletinen e data kolekcia e aktivitetengo kola inicirime ano angazhipe ano yekhune eksperience ano neglizhime sektorya.
- Angazhipe ano akala sektorya kola buderi neglizhisale, sar si vi kotorleipe thay reprezentipe, butyaripe thay ekonomikuno zoralipe, thay te sigurinen o pherdo thay

biaqhavdo akcesi ano personalune dokumentya, sastipeske dikhlaripeske servisy, kheripe thay ilaka.

- Sigurinena o savahtuno iranipe vay relokiye e sah mekhle thanutne Romengo ano kontaminime moliveske kampa ani upruni Kosova thay te keren adekvatuno sastipesko tretmani.
- Sigurinena o implementipe e MEST kurikulumo ani Romani qhib prekalo keripe e pustikengo thay sikavnenge treningengo.

Vash o Komiteti thay Butyarni Grupa:

- Sigurinena o monitoripe thay evaulipe vash o implementipe e Strategiako thay olake Akciake Planesko prekalo mandatimo progresesko raporti.
- Laqharela o ledeipe thay komunikipe mashkar o relevantune ministrie sar vi mashkar o aver institucie, donatorya thay civilyuno malipe.
- Te len aktivitetiya te vazden o godonipe vash e Strategia thay olake Akciake Planesko mashkar o relevantune aktorya sar vi ani generaluni publika.

E komunake sevalutnenge:

- Proaktivune te roden informacie thay phikoipe kotat o relevantune lenye e ministreinge vash o komunake godorne dikhlaripyani ani Strategia thay Akciako Plani.
- Sigurinena o mangle fondya kola siton alokime vash o implementipe e priorityune aktivitetiyengo dikhlarde ano Akciako Plani ano mashkar e bershesko vash o komunako bujeti ano Yuni 2011, kote alokingyola o adekvatuno resursi vash olengo lungyardo implementipe ano 2012 bujeti.
- Promovinen o phiravipe e Strategiako thay olake Akciake Planesko mashkar o komunake sevalutne, special ano komunake ofisya vash komunitetya thay iranipe, thay te lelun iniciative te len e Romane, Ashkalyune thay Egipqanyune komunitetyen te siguringyol olengo phiravipe thay kotorleipe.
- Deklarinen yekh ver ano bersh bizo pokipe o civilyune registripesko masek vash o naregistrime manusha thay qhavore biame avrial thay sastipesko sistemi.
- Ledeyen thay te phikoinen o civilyuno malipe ano tentipya prekalo komunitetyengo angazhipe thay mobilizipe prekali Strategia thay olako Akciako Plani.
- Phikoinla o jamaipe e lokalune akciake planeyengo vash o implementipe e Strategiako thay Akciake Planesko ano komunako niveli.

Vash o Romane, Ashkalyune thay Egipqanyune komunitetyenge reprezentya:

- Te roden informacie vash o andripe e Strategiako thay olake Akciake Planesko thay te promovinen o resipya, advokipyay thay akcie prekalo olengo impelentipe andar o institucie, civilyuno malipe thay mashkar olenge komunitetya.

Vash o internacionalune agencie:

- Inkurainen thay phikoinen Kosovake institucien te pomovinen thay te impelentinen e Strategia thay Akciako Plani.